

Introduktion

Inger Lassen, Aalborg Universitet

Anna-Vera Meidell Sigsgaard, Københavns Professionshøjskole

Dette særnummer af tidsskriftet *Globe: A Journal of Language, Culture and Communication* er et resultat af udvalgte bidrag der blev præsenteret på NSFL14 (Nordisk Systemisk Funktionel Lingvistik). Konferencen, der var den fjordende i rækken af konferencer arrangeret af Nordisk Forening for Systemisk Funktionel Lingvistik og Socialsemiotik, blev holdt på Aalborg Universitet i Danmark i november 2018 med støtte af det daværende institut for Kultur og Globale Studier samt fra den Nordiske Letterstedtska Föreningen, der dækkede rejseomkostninger og honorar for hovedtalere fra henholdsvis Norge og Sverige.

Formålet med NSFL konferencerne er at udbrede kendskabet til SFL-forskning i de nordiske lande, herunder at anlægge et anvendelsesorienteret perspektiv på SFL som socialsemiotik. Temaet for konferencen i 2018 var SFL som anvendt teori. De skandinaviske lande var repræsenteret med deltagelse af 34 forskere fra hovedsageligt Norge, Sverige og Danmark. Heraf præsenterede 23 deltagere papers inden for en række forskningsfelter, herunder grammatik, diskursanalyse, genrestudier, appraisal, multimodalitet og oversættelse og læring.

Da konferencen blev annonceret i dagene lige før ophavsmanden til SFL og socialsemiotikken, Michael Halliday, sov ind, besluttede vi i planlægningsudvalget at ære Michael Hallidays minde gennem konferencen, og der var i mange af præsentationerne referencer til Hallidays arbejde. Konferencen blev indledt med et citat fra Monika Bednareks mindeord i form af følgende korte uddrag:

Those who had the good fortune to know Michael as a teacher, mentor, colleague, comrade and/or friend will remember him as a warm and humble yet inspirational figure who made time for those around him, regardless of their status [...] His life has passed but the amazing treasure of his intellect will thrive in all those touched by his work for generations to come.

Dette særnummer af *Globe* har i sagens natur socialsemiotik med Systemisk Funktionel Lingvistik som omdrejningspunkt. Dette fremgår af de ni artikler som særnummeret indeholder, hvoraf nogle beskæftiger sig med SFL ud fra en ren grammatisk vinkel, mens andre kombinerer SFL og socialsemiotikken på baggrund af situationel og kulturel kontekst. Dette har været styrende for rækkefølgen af artiklerne, idet de første fem artikler beskæftiger sig med anvendt SFL, mens de sidste fire artikler i højere grad omfatter teoriudvikling og mødet mellem teoretiske grænseflader. Særnummeret indledes med en artikel af tidligere formand for Nordisk forening for SFL og Socialsemiotik, Thomas Hestbæk Andersen, der som nuværende formand for Dansk Sprognævn giver os et kig ind i det socialsemiotiske felt set fra sprognævnets synsvinkel. Han konkluderer at Dansk Sprognævn næppe kommer til at fundere sig på et socialsemiotisk grundlag og at socialsemiotikken på sin side næppe vil få et normativt sigte. Dette betyder dog ifølge forfatteren ikke at forskningen under Dansk Sprognævn er irrelevant for forskningen i socialsemiotik, men at den vil kunne bidrage med værdifuld indsigt i hvordan et sprog som dansk anvendes og udvikler sig.

Spørgsmålet om anvendelighed optager ligeledes Anna-Malin Karlsson, der med sin artikel "SFL och socialsemiotik: Verktyg eller holistisk teoriram?" gennem et specifikt forskningsprojekt 'Hälsolitteraricitet och kunskapsbyggande i informationssamhället' undersøger hvor grænserne går for hvilke formål og forskningsspørgsmål det er muligt at besvare gennem SFL og socialsemiotik.

Motivationen for at undersøge dette spørgsmål er at feltet gennem de seneste år i stigende grad er blevet tilpasset til så forskelligartede formål som sprogundervisning, diskursanalyse, oversættelsesforskning og kontrastiv grammatisk analyse. Artiklen indledes med en omfattende sammenfatning af forskellig kritik der over årene er rejst mod SFL og socialsemiotik, og hun giver eksempler på hvordan teorien fra et rent sprogbeskrivende fokus gradvist har udviklet sig mod større åbenhed for anvendelse af andre teorier og semiotiske resurser, herunder Appraisal, Legitimation Code Theory og Kritisk Diskursanalyse. Forfatteren konkluderer at åbenhed over for andre teoretiske perspektiver bidrager til at berige og styrke kvaliteten i forskningsarbejdet og fremmer forståelsen af relationen mellem realisering og betydning.

I artiklen "The interpersonal grammar of job advertisements" undersøger Karin Helgesson og Per Holmberg jobannoncen ud fra et diakront genreperspektiv med henblik på at afdække ændringer i tenor-relationen mellem arbejdsgiver og arbejdstager. Omdrejningspunktet for undersøgelsen omfatter modus, modale konstruktioner og interpersonelle grammatiske metaforer. På baggrund af et studie af 60 marketing og engineering jobannoncer fra årene 1995, 2005 og 2017 konkluderer forfatterne, at jobannoncer af nyere dato er karakteriseret ved lavere formalitet. Dette skyldes ifølge forfatterne at det moderne jobmarked forudsætter ændrede tenor-relationer mellem arbejdsgiver og arbejdstagere, der forventes at arbejde mere selvstændigt end tidligere - i tråd med 'the new work order'. Endvidere foreslås det at der inden for SFL er behov for at anskue den interpersonelle kontekst 'from above' i højere grad end det ofte er tilfældet. Dette forudsætter et blik der når uden for den enkelte tekst og inddrager den respons den enkelte jobannonce møder i form af 'uptake'.

Med udgangspunkt i SFL og socialsemiotisk multimodalitetsteori udfører forfatteren Anne M. Foss i artiklen "Å være kirke på nett. En socialsemiotisk undersøkelse av nettpresentasjonene til de skandinaviske folkekirkene" en komparativ analyse af hvordan majoritetskirkerne i Skandinavien (Sverige, Danmark og Norge) tilrettelægger deres kommunikation. Gennem analyser af hjemmesiderne *svenskakyrkan.se*, *folkeirken.dk* og *kirken.no* beskriver forfatteren hvordan sproglige valg indenfor den interpersonelle metafunktion er med til at forme hvordan kristen selvrepræsentation fremstår i de tre lande og bidrager således med nye indsigter til flere fagfelter, herunder lingvistik samt medie- og diskursanalyse af religion. Det socialsemiotiske perspektiv der fremhæves i artiklen understreger, hvordan mening skabes og hvordan mennesker som sociale væsener kommunikerer i en social kontekst. Dette giver øget indsigt i, hvordan religiøse aktører vælger at kommunikere med offentligheden, og hvordan disse valg samtidig påvirker den virtuelle og multimodale kommunikationssituation, som undersøges i artiklen

I sin artikel "Using SFL as a powerful tool for analyzing multimodal texts from vocational education" argumenterer Bettina Buch for at der på erhvervsuddannelser og tekniske skoler er et stort behov for undervisning i tekstforståelse (literacy). For at illustrere dette viser hun en multimodal analyse af et plakatoslag, som i tekst og billeder beskriver sikkerhedsudstyr inden for tømmerfaget. Analysen bygger på SFL kombineret med multimodal analyse (Martin & Rose (2011) og Kress & van Leeuwen (2006)) og viser en kompleksitet, der gør betydningsindholdet vanskeligt tilgængeligt for elever med mindre stærke læsekompetencer. Artiklen giver en kort oversigt over SFL systemet, der suppleres med en gennemgang af en multimodal analysemodel, hvor fokus lægges på informationstyngde, de logisk-semantiske relationer, identifikation samt forholdet mellem tekst og billede. Forfatteren konkluderer at SFL og den multimodale tilgang vil kunne støtte såvel underviserne som deres elever i arbejdet med at afkode betydning i tekster for erhvervsuddannelserne.

Et væsentligt grundlag for at SFL kan finde empirisk anvendelse som socialsemiotisk tilgang 'fra oven' er at der til stadighed arbejdes med at nuancere og udvikle det teoretiske rammeverk 'fra neden'. I dette særnummer har fire af artiklerne fokus på teoriudvikling. Heraf kombinerer to af

artiklerne SFL med anden teori, mens de sidste to artikler har et strengt fokus på leksikogrammatik inden for SFL.

I "At bølge i en akademisk analyse" tager Anna-Vera Meidell Sigsgaard og Susanne Karen Jacobsen udgangspunkt i konteksten af læreruddannelsen. Artiklen introducerer til hvordan de teoretiske felter Legitimation Code Theory (LCT) og systemisk funktionel lingvistik (SFL) gensidigt kan berige hinanden i bestræbelserne på at støtte lærerstuderende, både som indholdsmæssig og pædagogisk strategi, i de studerendes akademiske skrivning. Med udgangspunkt i lærerstuderendes skriftlige eksamensopgaver analyseres opgavernes analyseafsnit med først semantisk tyngde fra LCT, og herefter med leksikogrammatisk redskaber såvel som Appraisal. Mødet mellem LCT og SFL, herunder også Appraisal, bliver i artiklen udfoldet først som analytisk perspektiv med eksempler fra de studerendes skriftlige eksamensopgave, og udvides ift. pædagogiske overvejelser sidst i artiklen. Forfatterne bidrager således til mødet mellem de to felter og til udviklingen af didaktiske muligheder ift. at undervise bachelorstuderende mere målrettet i deres skriftlige fremstillinger.

I "Systemisk funktionel lingvistik som værktøj i psykologiske vurderinger – en funktionel grammatisk tilgang til analyse af mentalisering" af Christina Fogtmann og Jacob Thøgersen, inddrages SFL som led i psykologiske vurderinger af mentale forhold som metode til analyse af mentalisering. Forfatterne viser hvordan SFL således bidrager med konkrete analytiske redskaber til operationalisering af reflective functioning scale (RF-skala), et psykologisk forankret instrument til vurdering af mentalisering gennem informantens sproglige udtryk. De indleder artiklen med at præsentere centrale antagelser som SFL baserer sig på, idet disse er afgørende for at inddrage netop SFL som sprogteoretisk fundament for vurdering af mentalisering, og redegør for fire dimensioner der karakteriserer mentaliseringsevnen for at kunne påpege problematikker med RF-skalaen. Med eksemplificerede analyser fra de indsamlede data præsenterer forfatterne den foreslåede analysemetode. Artiklen er således både metodeudviklende og bidrager samtidigt til den teoretiske diskussion om forholdet mellem kognition og sprog som semiotisk system. Kombinationen af SFL med den psykologiske mentaliseringsteori ses her som konkret og frugtbart bidrag til begge retninger.

De sidste to artikler i denne gruppe har fokus på leksikogrammatik. I den første af disse undersøger Alexandra Holsting og Maj Schian Nielsen hvordan 'irrealis' behandles i de tre sprog i artiklen 'Irrealis i engelsk, dansk og tysk'. Således afdækker forfatterne, hvorvidt denne grammatisk kategori har hvad de kalder 'systemisk adresse' og hvorvidt den indgår i SFL's grammatisk systembeskrivelse i MODUS-netværket. Artiklen indledes med en beskrivelse af irrealis og dennes formelle realisering på de tre sprog. Dernæst efterprøves en påstand om at kategorien ikke behandles inden for SFL. Gennem analyse af eksempler viser forfatterne, at valget af irrealis for alle tre sprog opererer på sætningsrang og hører hjemme i den interpersonelle metafunktion, uafhængigt af valg i den eksperientielle og tekstuelle metafunktion. De argumenterer for at der er behov for at udvikle teorien sådan at fænomenet 'irrealis' får 'systemisk adresse' med beskrivelse inden for rammerne af SFL. Til dette formål foreslås en udvidelse af systemnetværket for det interpersonelle MODUS-system gældende for de tre sprog.

Også sidste artikel i dette nummer anlægger et leksikogrammatisk fokus. I artiklen "SFL and Descriptive Translation Studies: Systemic-functional grammar as a framework for the analysis of shifts in translation" beskriver Aage Hill-Madsen med udgangspunkt i den systemisk funktionelle grammatik (SFG fremover) behovet for et mere finmasket systemnetværk til analyse af forskellige

typer af oversættelseskift. Til dette formål udvikler forfatteren de første konturer af et rammeværk der kan gøre SFG relevant for teoretikere der arbejder med oversættelse, uanset om det drejer sig om inter- eller intralingual oversættelse. Hill-Madsen viser både gennem intra-oversættelse af teksteksempler fra fagsprog til lægmandssprog og gennem inter-oversættelser fra engelsk til dansk af medicinske og erhvervsorienterede tekster, hvordan rammeværket kan anvendes. Han opnår herved dels at bidrage til øget forståelse af oversættelseskift inden for rammerne af SFG, dels at udvikle en SFG-baseret taksonomi der kan anvendes på enhver type oversættelseskift.

De ni artikler i dette særnummer af *Globe* giver et indblik i noget af den viden omkring hvilken Nordiske forskere kunne samles ved NSFL14. Samlet afspejler artiklerne bredden i de felter hvori SFL udgør et anvendelsesorienteret bidrag, samtidig med at de viser hvilken dybde den sociale-semiotiske tilgang fordrer. Tilfælles er en interesse for hvordan kommunikation i form af sociale semiotiske systemer fremstår og kan analyseres på tværs af kontekster og kulturer, og hvordan sprog realiserer betydning, og betydning realiseres af sprog og andre modaliteter. Det har været en fornøjelse at arbejde med redaktionen af denne samling af artikler. Tak til alle forfatterne for deres værdifulde bidrag og til redaktionssekretær Lisbeth Rieshøj Amos for korrektur og opsætning. Vi håber I vil finde god anvendelse for nummeret.

Inger Lassen, Professor Emerita, Aalborg Universitet

og

Anna-Vera Meidell Sigsgaard, Lektor, ph.d., Københavns Professionshøjskole